

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Управление образования по Назрановскому району

ГБОУ "СОШ с.п.Гейрбек-юрт"

СОГЛАСОВАНО:
зам. директора по УВР

Цечоева М.М.
Протокол № 1
от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:
директор ГБОУ
"СОШ Гейрбек-юрт"

Кузигова А.А.
Приказ № 28/1
от «30» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература (Ингушская)»

для обучающихся 5-х классов

с.п.Гейрбек-юрт, 2023 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Глалглай литература программах лаьца

Глалглай литература программас новкъостал ду хьехархочоа берашта глалглай йоазонхоша кхелла говзаме йоазоний чулоацам а, тема а, идея а къоастаде а, хлаьта цар шоай произведенешта бувцаш болча ценача, хозача, говзамеча меттах пайда эца а.

Глалглай литература хьехаш вола хьехархо декхарийла ва литература новкъосталца берашта глалглай метта хозал, говзал, клоаргал, цун ганз йовзийта, уж кхетамца, эхь-эзделца кхебе, дикачун-вочун къоастам бе ховргдолаш.

Дешархошта ха деза глалглай литература хьахилара наькъаш. Укхазе царна хайтача бакъахьа да, вай глалглай литература хьахилара глулакх малаглча торонца эттад, эггара хьалхара глалглай йоазув 1923 шера Мальсагов Кураза Зоврбика кхелла хилар, из латински ларда тла хинналга. Эггара хьалха глалглай меттала кепатеха йоазув 1923 шера «Сердало» яхача газета тла кепатеха хилар.

Цхьабакъда, шоай йоазув хиннадеце а, багахбувцам бляхий хиннаб глалглай къаман, тайп-тайпара жанраш чу а йоаглаш: къаьнара иллеш, фаьлгаш, клоанолгаш, ховли-довзалеш, легендаш, шира оаламаш, ишта кхы длахо а.

Глалглай литература никъ 1923 шерагара денз таханарча денга кхаччалца чоалхане болаш хьабенаб. Массехк хана доакъоьх бекъа йиш я из.

Хьалхара ха – 1920-г1а шераш – говзаме йоазонаш хьахила доладенна ха я, хлаьта 1930-г1а шераш – глалглай литература дег1ая йолаенна ха я.

Программа юкъе йоагла произведенеш берий ханага хьежжа я, чулоацам а, керттера уйла а дика кхетадергдолаш, хлаьта х1ара классе багахбувцамах пайда эц.

5-9 классашка дешархой кхетамца кхебара духьа, ужэьаца, эзделаца, хозанена лоарх1амца кхебара духьа дола говзаме йоазонаш 1омаду. Цу классашка 1омаеш йола материал чоалхане яц, ший чулоацамга хьежжа, хлаьта идейни кхетам балара глулакх лертт1а да цун.

Х1ара классашка чуйоаглаш йола материал хронологически хьисапе луш я, дешархой литература исторех а литературеи вахари в1аши дувзаденна хиларах а кхетаргболаш. Цул совг1а, мехка истори а дикаг1а йовзаргья царна.

5-8 классашка говзамеча йоазонашца цхьана литературни теорех кхетам лу. Дешархоша керттера кхетаде дезаш дар да литература говзаме кхоллам хилар, цун мотт поэтически хилар. Литература теори дикаг1а кхетаергья дешархоша, говзамеча произведенешца цхьатарра 1омайойя.

Х1ара классе литература чулоацамга а дешархой кхетамга а, цар дег1адара боарамга а хьежжа, тайп-тайпара хьехара наькъаш леладе деза: хоза къоастадеш текст ешар, суртех, телевиденех, компютерах пайда эцар. Цул совг1а, дешархошка шоашка болх байта беза йоазонхоех а цар говзамеча йоазонех лаьца кхы а дукхаг1а хоамаш лохаш.

5-8 классашка теркам бе беза хоза къоастадеш, кхетадеш шаьра дешара говзал лакхаяккхара. Из программай декхар кхоачашданза даргдац, урокаш т1а а дешаш, ц1аг1арча дешара т1ахьожамца кулгал а деш. Дешара техника тоаеш болх бе беза массане цхьана дешаш, юкъ-юкьера хоржаш дешаш, оттадаьча хаттара текстаца жоп луш, ишт. кх. д1.

Лакхерча классашкара дешархой кертерча даькъе кхетам болаш кийчбе беза ешаш йола произведенеш шоай лo1аме яшха, анализ е, керттера ма1ан а, уйла а гучадоахаш, цар мах бе.

9-11 классашка йозонхочун вахара а кхоллама а никъ, цо айяь пробдемаш тохкаш, хьехархочун урока керттера форма лекци хила йиш я. Иштта теоретически проблемаш е йоккха темаш йомаш, тӀеххьара йомадаьр чӀоагӀдара урок еш, йомадаьр юха дагадохийташ лекцеца болх дӀабахьа мегаргба.

Лакхерча классашка программа юкье йоагӀа йоккхий эпически произведенеш. Уж дешархошка хьалххе а ешийта еза. Класе дешархошта произведени тахка а, цун чулоацамах а, турпалех а шоашта хетар ала ха деза.

Къаьста теркам тӀабахийта беза дешархоша шоай лоӀаме беча балха, произведене доакьош, текста юкьера белгалъяьха моттигаш тохкаш, план оттаеш, турпалый оамалех шоашта хетар оалаш, йалама сурташ дийшачул тӀехьагӀа уж каьхата тӀа дахка хьожаш.

Балха хӀара тайпа, йомача произведенеца айхха бувзам болаш, цун чулоацамга хьежжа хила деза. Хьехархо хадданза болх бе декхарийла ва дешархой багах ду къамаьл шаьрде, хӀана аьлча, из йозонца беш болча балха лард я.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара тӀадуллар оттаде, урока лерхӀамга хьежжа. Деша дешара лерхӀамашка хьежжа.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- ЗӀамигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар дӀаяздар, лакхача говзала тӀакхувш хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лоӀамагӀа хьаалар, урока карах ца доалача хӀама теркам бар, из тоадара болх бе лерхӀам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкьоостал а деш. Деша къайла маӀан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, вӀашкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагӀа масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаьл де.

- ГӀалгӀай фаьлгаш кхоллара лерхӀам ха, цар лу пайда, цар лерхӀам ха.

- Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературнии йилман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навькаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни тӀадулларах кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а дӀаязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалог, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахьа хетар чӀоагӀдеш, кхычарца къамаьл де хар.

- Темага хьежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгӀа ха, къовсама юкье дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эди дешашца къамаьл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хяхьокхар, кьовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариациш йоалае ха.

- Боккхийчарца кьамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, кьахетаме, в1аши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча кьамех цар сий деш кьамаьл дар.

- Кхыйола культураш а, кьамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетараш хьаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).

-Юкъя а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш кьовсам балара бахьанаш ха.

- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хяхьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хяхьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай кьамаьла юкьедоаладар.

-Эздедаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, г1улакхаца дар доацар кьоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокьонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокьонаш ц1аг1а а накъайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо кьаман г1улакхаи эздедаи т1акхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший кьаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араха а.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча кьамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алаьмате йоаккха терко е еза кьаьстта ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта кьамаьл к1езига ду. Г1алг1ай

молт бовцачар а къамаъла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухъа наъна молт эрсий меттаца ийна бовц бераша. Ишттача хъале тӀехъ тӀайоагӀача хана гӀалгӀай молт бицбалара кхерам ба. Цудухъа ишкола хъалха латта декхар да гӀалгӀай метта дешари йоазуви дешархошта ломадар, безам тӀабахийтар, молт дийнбар. Бера ший наъна молт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КӀира сахъатий боарам дукха беце а дешархоша молт ломабургба, хъехархоша из безаргболча тайпара дӀахъехе. Цу тӀа йоазув де гӀалгӀай метта хала а дац, хӀана аьлча, гӀалгӀай абата тӀа дукхагӀадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта ломаде лотӀакхета алапаш да: л, аь, гӀ, кх, къ, кӀ, пӀ, тӀ, хъ, хӀ, цӀ, чӀ, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хъехархоцо боккха теркам тӀабахийта беза дешаш дӀаоалаши яздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хъаалара, хӀана аьлча, бери язdechа хана ше харцахъа дош дӀааларга хъежжа гӀалаташ а деш яздергда. Из болх л классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план 5-г1а кл. Г1алг1ай литература

№	Чулоацам	Сахьат	Таьрахь		Ц1аг1ара болх	Индив. болх
			ФАК.	ПЛАН.		
1	Мута1алнаькъанХъаж-Бийкар«Цхьоалаг1асентябре»	1	4.09..		О. 4 дагахьа 1омае	Эггара хьалхара хьехархо дагайоха
2	ХамхойАхьмад«Лораделашдотта г1ал»	1	11.09.		О. 7 дагахьа 1омае	Доттаг1ал дувцаш дола кицаш гулде
3	ГаьгенаькъанГирихан«Дикадотта г1а»	1	15.09.		О. 8 – 9 шаьра еша	«Биъ ког бола са доттаг1а» яхаш дувцар в1ашаг1до лла
4	АлбакнаькъанЖабраил«Г1алг1ай че, хьоезасона»	1	25.09.		О. 14 – 15 дагахьа 1омае	Поэта биографи ха
5	Вай Республика.	1	29.09.		О. 15 чулоацам юхахьабувца	
6	Г1алг1ай Республикапаччахьалкхенбайрак х	1	6.10.		О. 17 деша, юхахьадувца	Байракха сурт дилла
7	ВышегуровМухьмад «Г1алг1айченназам»	1	13.10.		О. 19 – 20 шаьра еша	Дешархочу н хоам: «Идрис Зязиков»
8	Фаьлгаш.	1	20.10.		О. 24 – 27, деша	Дешархочу н хоам: «Фаьлгаш»
9	МуталиевХъаж-Бийкар « Борзи 1аьхари»	1	5.11.		О. 29 – 33шаьра еша, сурт дилла	Биографи ха
10	« Маьрий1иг» (фаьлг)	1	9.11		О. 33 - 39 фаьлг беша	
11	« Хьаькъал дола воккха саги кьиза аьлеи» (фаьлг)	1	12.11		О. 40 - 41 чулоацам юхахьабувца	Дешархочу н хоам «Боккхача

						нахацара лерх1ам»
12	«Малх, бутткъовсарах» (фаълг)	1	19.11.		О. 46 - 50 чулоацам юяхъабувца	Укх фаълга доаг1а сурт дилла
13	«Даъ-сесагикховошей» (фаълг)	1	23.11.		О.50 - 57 фаълг беша	
14	Халкъа къаъна дувцараш.	1	30.11.		О. 58 – 61 шира дувцараш деша	Сенах оал шира дувцараш яхача хаттара жоп ле
15	Берийиллеш, ловзараш	1	7.12.		О. 67 – 77 цхъа илли 1омаде	Книжка т1а доаца берий илли дувца
16	Дикасагнакъавоаккхашбаъккхало вца	1	14.12.		О. 79 дагахъа 1омае	Хоза ловца д1аязбе
17-18	БозаркъанаъкъанИдриса «Заретта» яха дувцар	3	21.12.		О. 83 – 98 чулоацам ха	Биографи ха
19	ОсмиевХъамзат «Лийг»	1	28.12.		О. 99– 100 дагахъа 1омае	Дешархочу н хоам: «Лораде деза оакхарий»
20	«В1аъхийвасо»	1	14.01.		О. 102 - 103 шаъра еша	
21	Классаларахъадешар.Боканаъкъа н А. «Оарц»	1	21.01.		О. 181 - 185 дувцар деша.	
22	«Нахацара г1улакх», стихотворени	1	28.01.		О. 108 – 109 шаъра еша	
23	«Дог1а» «Балха 1уйре»	1	4.02.		О. 112 – 113 цхъа стих. дагахъа 1омае	Стих-на доаг1а сурт дилла
24	Осминаъкъан Хъ. «1а»	1	11.02.		О. 115 дагахъа 1омае	1ан сурт дилла
25	Кхоартой Мажита Мурад. «Седкъий», стих.	1	18.02.		О. 118 дагахъа 1омае	Биографи ха
26	Стихотворени кхоллара говзал	1	25.02.		О. 120 чулоацам юхабувца	
27	«Кхор»	1	4.03.		О. 123 – 126 чулоацам юяхъабувца	Дешархочу н хоам: «Сийлахъ – Боккха

						Даъймехка т1ом»
28	Повесттовани, монолог, диалог	1	15.03.		О. 181 – 183 фаълг беша	Монологич ески а диалогичес ки а къамаъл оттаде
29	ПхъилекъонгийМахъмад–Са1ид «Оамал»	1	22.03.		О. 135 – 138 чулоацам юхахъабувца	Алика сурт дилла
30	Композицииисюжети	1	29.03.		О. 141 деша	
31	ЗаъзгнаъкъанБахъаудин «Пхъа лехар»	1	8.05.		О. 144 - 147 чулоацам юхахъабувца	Биографи ха
32-33	ЧахкенаъкъанСа1ид «Маъкха г1орг1илгаш»	3	15.05.		О. 158 - 178 чулоацам юхахъабувца	Биографи ха. Дешархочу н хоам: «Нохч- Г1алг1ай депортаци »
34	Вайнаъхабагахбувцам (керд.)	2	19.05.			